

บทที่ 3

องค์ประกอบของการรำกริชปัตตานี

รำกริชปัตตานี ถือเป็นขั้นตอนหนึ่งของช่างทำกริชหลังจากการทำกริชในแต่ละวัน เป็นการแสดงชุดหนึ่งที่ต้องอาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ ส่วนในการแสดง การศึกษารำกริชปัตตานีจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงองค์ประกอบแต่ละส่วนอย่างละเอียดเพื่อนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ทำรำต่อไป ซึ่งองค์ประกอบที่จะศึกษาในบทประกอบด้วย

3.1 ผู้แสดง

3.2 เครื่องแต่งกาย

3.3 เครื่องดนตรี

3.4 กริช

3.5 สรูป

อันเป็นองค์ประกอบหลักที่ผู้ศึกษาจะต้องเข้าใจถึงที่มาและลักษณะวิธีการของแต่ละส่วนอย่างชัดเจน

3.1 ผู้แสดง

การรำกริชปัตตานีมีจุดกำเนิดมาจากความเชื่อและพิธีกรรมในศาสนาอิสลามผู้แสดงจะต้องมีคุณลักษณะเหมาะสมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ มีความตั้งใจ อคทน สุขุม รอบคอบ และจะต้องมีคุณลักษณะพิเศษที่จำเป็นในการแสดงรำกริช คือ ต้องมีทักษะในเรื่องของจังหวะหน้าทับ การใช้อาวุธในเชิงต่อสู้ และมีไหวพริบปฏิภาณในการแก้ปัญหา เนื่องจากการรำกริชปัตตานี เป็นการแสดงที่ใช้อาวุธคือ กริช ประกอบการแสดงในลักษณะการต่อสู้ที่จะต้องใช้ทักษะดังกล่าว ผู้แสดงรำกริชปัตตานีให้ได้ดีและสมบูรณ์นั้นจึงต้องมีทักษะของการใช้อาวุธด้วยเนื่องจากกระบวนการรูก การรับ การปิดป้องการแทง การจู่โจม เป็นท่าทางที่ได้พัฒนามาจากการใช้อาวุธทั้งสิ้น ด้วยเหตุผลจากการรำกริชปัตตานีผู้วิจัยพบว่าปัจจุบันเป็นการแสดงที่มาจากความเชื่อ พิธีกรรมและทักษะในการใช้อาวุธผู้แสดงจึงต้องเป็นผู้ชายจะมีความเหมาะสมมากกว่าผู้หญิง แต่ในระยะหลังประมาณปีพ.ศ. 2538 มีผู้หญิงเข้ามาร่วมแสดงด้วยเนื่องจากครูได้เข้าไปสอนตามสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียนรามันห์ศิริวิทย์ โรงเรียนปอเนาะ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนตำบลตะโล๊ะทะเลอ มีกลุ่มผู้แสดงอายุประมาณ 7 – 60 ปี แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มช่างตีกริช กลุ่มสถาบันการศึกษา และกลุ่มผู้สนใจ¹

¹ สัมภาษณ์ตีพิมพ์ อะตะนู 9 พฤศจิกายน 2550.

จากลักษณะและเหตุผลดังกล่าว จึงเห็นได้ว่า การแสดงชุดนี้ไม่มุ่งเน้นที่รูปร่างหน้าตา และวัชวลีของผู้แสดง แต่จะเน้นผู้ที่มีความขยัน หมั่นเพียร มีใจรัก ซื่อสัตย์ ตรงเวลา มีทักษะในเชิง การต่อสู้และมีไหวพริบปฏิภาณเป็นหลัก เพราะฉะนั้นผู้แสดงชุดนี้จำเป็นจะต้องมีคุณลักษณะ ดังกล่าวมา จึงจะทำให้การแสดงสมบูรณ์แบบได้

3.2 เครื่องแต่งกาย

การแต่งกายของการแสดงชุดนี้จะเป็นการแต่งกายตามวิถีชีวิตจริงของชาวไทยมุสลิม เน้น ความกระชับ คล่องตัว ให้สะดวกในลักษณะท่าทางที่ต้องใช้อาวุธ ลักษณะการแต่งกายของชาวไทย มุสลิมโดยทั่วๆ ไป มีลักษณะดังนี้

เครื่องแต่งกายของผู้ชาย ประกอบด้วย

1. เสื้อคอจีนผ้าหน้าตลอด หรือผ้าครึ่งหน้าอกติดกระดุม ยาวคลุมสะโพก ลักษณะเสื้อ ดังกล่าวภาษาอาหรับ หรือภาษาถิ่น เรียกว่า เสื้อจือโรบือลาฮอ
2. ผ้าโสร่งยาวกรอมเท้า
3. หมวก ส่วนใหญ่นิยมใช้หมวก ซอฆะมา หรือหมวก กาบิเยาะ เป็นหมวกที่มีลักษณะ เป็นวงกลม ไม่มีปีก
4. ผ้าคาดเอว หรือผ้าซาเบ ใช้สำหรับคาดทับผ้าถุง หรือภาษาอาหรับ เรียกว่า ผ้าซอฆะมา ซึ่ง เป็นผ้าที่นุ่งทับกางเกงอีกชั้นหนึ่งภาษาอาหรับ เรียกว่า บรือละ หรือ กาสันอิกะบีแง แปลเป็นภาษาไทย หมายถึง ผ้าพัน

เครื่องแต่งกายของผู้หญิง ประกอบด้วย

1. เสื้อ เสื้อบานง ตัวเสื้อตรงหน้าอกจะมีลิ้นเสื้อตรงสาปเสื้อเป็นผ้าสามเหลี่ยมผ้าหน้า ตัว เสื้อยาวคลุมสะโพก
2. นุ่งผ้าปาเต๊ะ หรือกระโปรงยาวกรอมเท้า

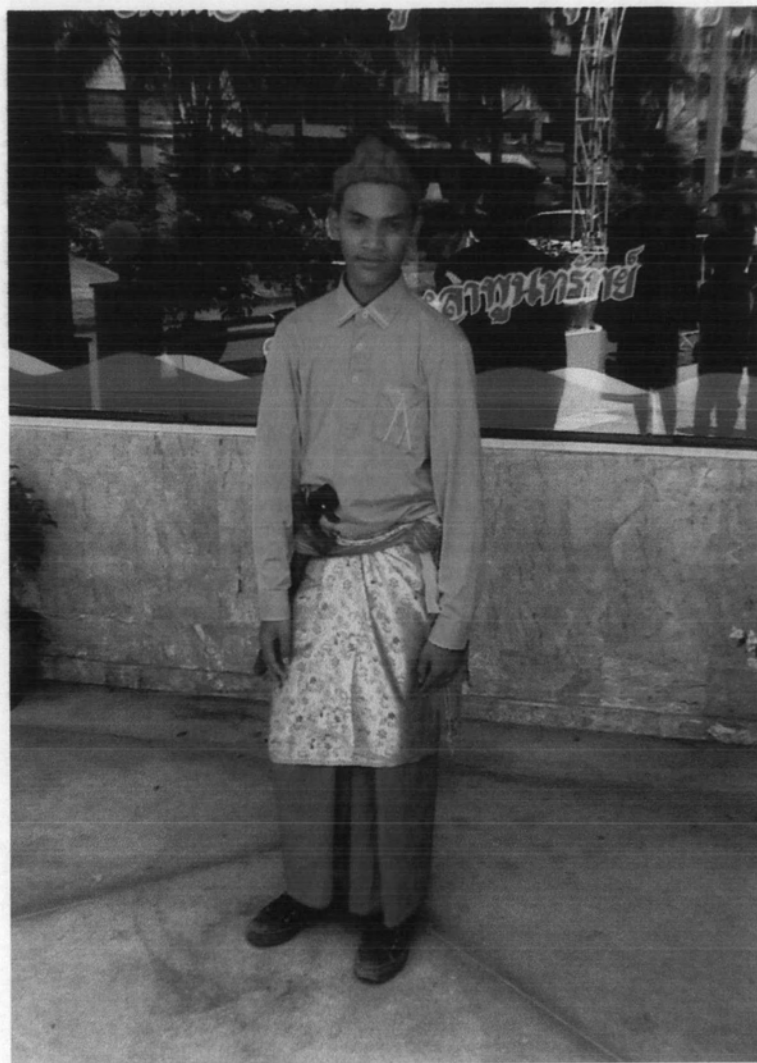
จากลักษณะการแต่งกายตามวิถีชีวิตทั่วไปของชาวไทยมุสลิมดังกล่าวข้างต้น ได้พัฒนามา เป็นการแต่งกายที่ใช้ในการรำกริชปัตตานี ประมาณปีพ.ศ. 2536 ซึ่งไม่แตกต่างไปจากลักษณะ ดังกล่าว มุ่งเน้นที่ให้ความกระชับกระฉ่องรัดกุมและสะดวกต่อการรำกริชปัตตานี แต่จะเพิ่มสีสัน และความงดงามมากกว่า ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

ภาพที่ 20 : ลักษณะการแต่งกายรำกริชปัตตานี เหน็บกริชด้านซ้ายลักษณะตรง
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 21 : ลักษณะการแต่งกายรำกริชปัตตานี เหน็บกริชตรงกลาง หัวกริชเฉียงด้านซ้าย
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 22 : ลักษณะการแต่งกายรำกริชปัตตานี เหน็บกริชด้านขวาลักษณะตรง
ที่มา : ผู้วิจัย

- ชาแลแน คือ ผ้าคลุมสะโพก

ภาพที่ 23 : ผ้าคลุมสะโพก

ที่มา : ผู้วิจัย

เป็นผ้านุ่งที่ใช้ผ้าชาแลแน ผ้าซอแจหรือผ้าปาเต๊ะก็ได้ ยาว106 เซนติเมตร 58
เซนติเมตร ใช้สำหรับนุ่งทับกางเกง ยาวเหนือเข่า

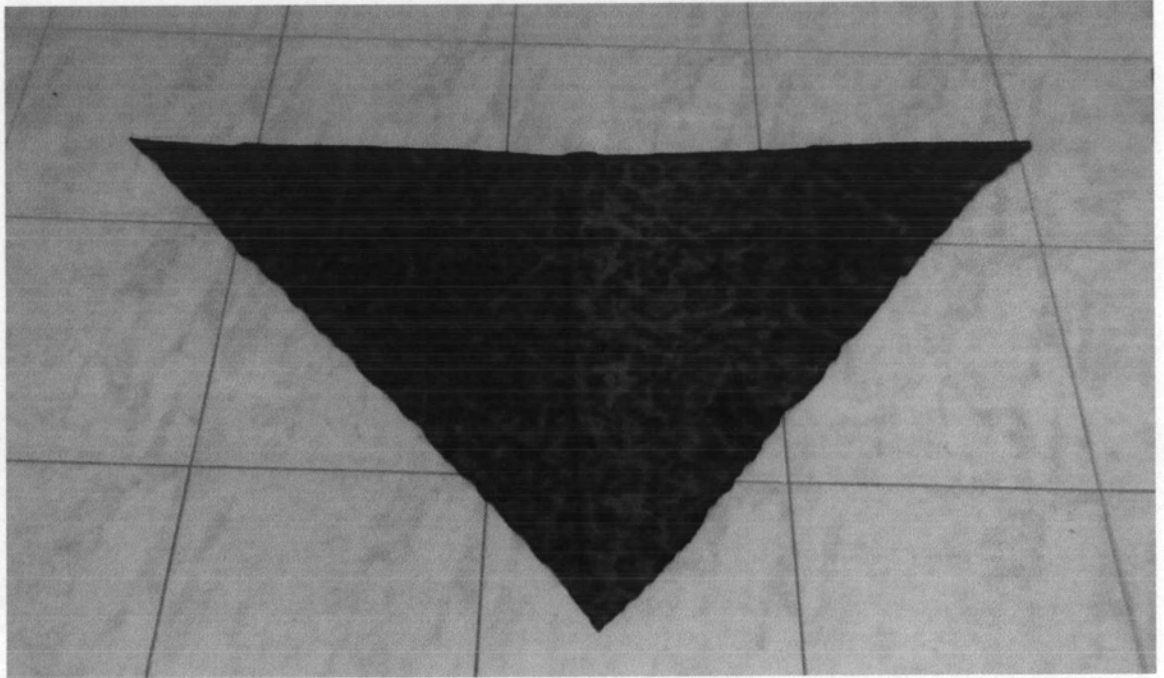
- อีกะปิแ่ง คือ ผ้าผูกสะเอา

ภาพที่ 24 : ผ้าผูกสะเอา
ที่มา : ผู้วิจัย

เป็นผ้าคาดเอว ผ้าจะมีความยาว 95 เซนติเมตร กว้าง 54 เซนติเมตร พับให้เหลือประมาณ 16.5 เซนติเมตรที่ใช้สำหรับคาดทับบนผ้าถุงเหมือนกับการคาดเข็มขัด

- ตาเงกือปาลอ คือ ผ้าโพกหัว

ภาพที่ 25 : ผ้าโพกหัว
ที่มา : ผู้วิจัย

เป็นผ้าโพกหัว จะมีความยาว 80 เซนติเมตรทั้งสองข้าง กว้าง 108 เซนติเมตร
พับให้เหลือประมาณ 8 เซนติเมตรและปลายสามเหลี่ยมจะพับออกมาประมาณ 5 เซนติเมตร

- เสื้อจื่อโระบือลาจอ คือ เสื้อแขนยาวคอตั้ง

ภาพที่ 26 : เสื้อแขนยาว
ที่มา : ผู้วิจัย

เป็นเสื้อคอจีนหรือคอตั้งผ้าตลอดทั้งตัว ตัดกระดุม ขาวคลุมสะโพก แขนยาว
ยาว 95 เซนติเมตร กว้าง 54 เซนติเมตร ความกว้างของแขน 36 เซนติเมตร รอบคอ 38 เซนติเมตร
ไหล่ 45 เซนติเมตร รอบปลายแขน 30 เซนติเมตร

- สรุวาแฮแบ คือ การเกงเล

ภาพที่ 27 : กางเกงเล

ที่มา : ผู้วิจัย

เป็นกางเกงขายาว ขาวยาว136เซนติเมตร เอว98 เซนติเมตร รอบขา 62 เซนติเมตร

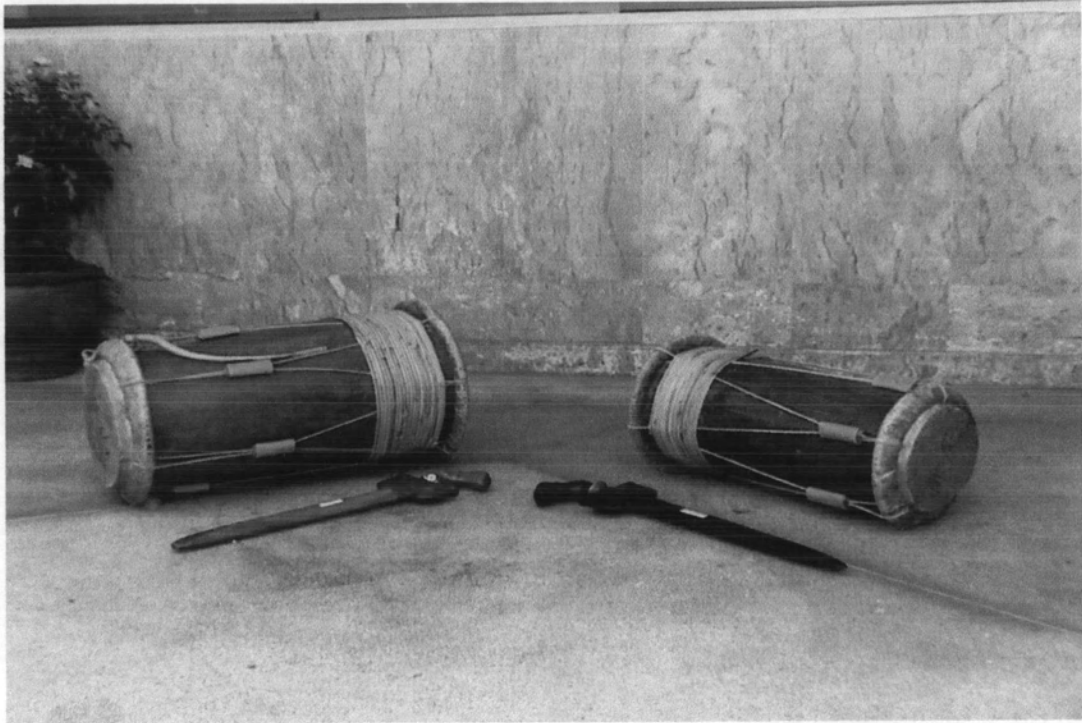
3.3 เครื่องดนตรีประกอบการรำกริชปัตตานี

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงรำกริชปัตตานี จะเน้นถึงจังหวะหน้าทับที่กระชับ กระตุ้นอารมณ์ผู้แสดงและผู้ชมคึกคะนอง ผู้แสดงสามารถขับเคลื่อนอวัยวะได้อย่างคล่องแคล่วเกิดอารมณ์ฮึกเหิม มีอารมณ์ร่วมในการแสดง แต่ลักษณะทำนองของการรำกริชปัตตานีนี้นั้นจะเป็นเครื่องดนตรีที่เน้นจังหวะเป็นสำคัญ ทำให้การแสดงเกิดความคึกคัก เข้มแข็ง เป็นเครื่องมือในการนำพาให้คนฟังและคนตีหรือคนเล่นได้เกิดอารมณ์เร้าใจความคึกคะนอง มีพลังจิต การขับเคลื่อนอวัยวะอย่างคล่องแคล่วว่องไว เครื่องดนตรีที่จำเป็นจะต้องมีอย่างน้อยสองชิ้นคือ กลองใหญ่และกลองเล็ก ส่วนอื่นๆนั้นเป็นส่วนประกอบเท่านั้น แต่ในการรำกริชปัตตานีนี้นั้น ไม่มีเครื่องดนตรีประเภทประกอบทำนองอยู่เลย แม้แต่ปี่ชวาที่ใช้เป็นเครื่องดนตรีทำทำนองในการแสดงเชิงต่อสู้ต่างๆก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าอาจจะด้วยมุ่งเน้นที่ความเรียบง่าย สะดวก การแสดงรำกริชปัตตานีจึงใช้แต่กลองมลายู ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ให้จังหวะเป็นตัวกำกับการแสดงทั้งหมด ดังนั้นผู้แสดงและนักดนตรีจะต้องมีความเข้าใจในกระบวนท่ารำด้วยกันเป็นอย่างดี จึงจะทำให้การรำกริชปัตตานีมีความสมบูรณ์ได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ากลองมลายูเป็นเครื่องดนตรีตัวเดียวที่ใช้ในการแสดงชุดนี้ เป็นเครื่องมือนำพาให้ผู้แสดงรำกริชปัตตานีและผู้ชมเกิดอารมณ์เร้าใจ มีความคึกคะนอง และมีพลังในการขับเคลื่อนอวัยวะได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว

กลองมลายู มีลักษณะกลมรีช้วนานไม่โป่งตรงกลางใช้สายเร้งขึ้นหนังหน้ากลองแต่จะใช้หวายพันไว้ที่คอของกลองด้านใหญ่ มีความยาวประมาณ 1 ฟุตครึ่งถึง 2 ฟุต หน้ากลองด้านกว้างหรือด้านหัวกลองมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 8-10 นิ้ว หน้ากลองด้านแคบหรือด้านท้ายกลองจะกว้างประมาณ 5-8 นิ้ว หน้ากลองจะหุ้มด้วยหนังวัว ส่วนสายรั้งหรือสายเร้งความตึงของหนังหน้ากลองจะมีทั้งหวายและเชือก²

² สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์, สมบูรณ์ ธาระสุข และพิชัย แก้วขาว. กะเทาะสนิมกริช : แลวิถีชีวิตชาวใต้ตอนล่าง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543. หน้า 58.

ภาพที่ 28 : ลักษณะกลองมลายู

ที่มา : ผู้วิจัย

ในการแสดงรำกริชปัตตานี จะใช้กลองมลายู 2 ตัว คือ กลองตัวใหญ่ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กลองตัวเมียหรือกลองแม่ มีเสียงใหญ่และทุ้มใช้ตีขึ้นจังหวะเพลง และกลองตัวเล็กเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากลองตัวผู้หรือกลองลูก มีเสียงเล็กใช้ตีหलอกล่อและคาบหรือขัดจังหวะหรือชอยเก็บให้เสียงถี่ขึ้น

ส่วนประกอบของกลองประกอบไปด้วย

1. กลองใหญ่

- ครอบอกไม้ ส่วนมากจะทำด้วยไม้ที่แตกยาก ซึ่งจะเจาะต้นไม้ให้กลวง มีความยาวพอประมาณกับความยาวของแขน ไม้ที่นิยมทำคือไม้ขนุน
- หนังวัวแก่จะใช้หนังวัวที่มีความหนาข้างหนึ่งเพื่อให้ออกเสียงทุ้มโดยใช้ไม้ตีและใช้หนังวัวขนาดบางอีกข้างหนึ่งเพื่อให้ออกเสียงแหลมตีโดยใช้มือ
- เชือกหรือหวาย เพื่อค้ำหนังทั้งสองข้างให้ตึงจะมีสีปา หรือกีบตึงเชือกให้ตึง

2. กลองเล็ก

- ครอบอกไม้มีขนาดเล็กกว่าซึ่งจะเจาะต้นไม้ให้กลวง มีความยาวพอประมาณกับความยาวของแขน ไม้ที่นิยมทำคือไม้ขนุน
- หนังวัวหนุ่มจะใช้หนังวัวบางๆข้างหนึ่ง คือข้างที่ใช้ไม้ตี เพื่อ

ให้เสียงที่ออกมากังวาน

แหลม

ดิ่งเชือกให้ดิ่ง

- หน้าแพะ จะใช้หน้าแพะข้างที่ใช้มือตี จะให้ออกเสียงบางและ
- เชือกหรือหวาย เพื่อคึงหนังทั้งสองข้างให้ตึงจะมีสี่ป่าหรือกับ

การตีกลองมลายู ผู้ตีจะถือไม้ตีในมือด้านที่ถนัดตีด้านหน้าใหญ่ของกลอง ไม้ตีมีลักษณะโค้งงอคล้ายมูมเบอแรงและยาวประมาณคืบเศษๆ ส่วนมือด้านที่ไม่ถนัดจะใช้ตีกลองหน้าเล็กด้วยมือเปล่าโดยใช้ฝ่ามือและปลายนิ้วมือทั้งสี่ ตีอย่างใดอย่างหนึ่งสลับกันตีในบางครั้งเพื่อให้เกิดเสียงที่แตกต่างกันตามแต่จะต้องการ³

ภาพที่ 29 : ลักษณะการตีกลอง

ที่มา : ผู้วิจัย

³รศ.ดร.เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี, สังคีตนิยมว่าด้วยดนตรีไทย (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2542), หน้า 158.

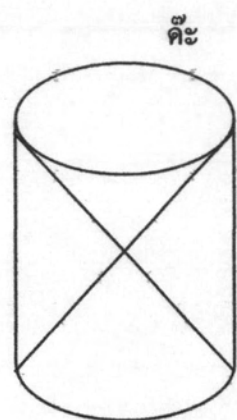
ภาพที่ 30 : ลักษณะการตีกลอง

ที่มา : ทนงศักดิ์ ปานงาม

การตีกลองจะมีการตีหลายโน้ตหลายทำนองด้วยกัน แต่ในที่นี้จะเขียนเฉพาะบางบทเท่านั้นและการตีกลองจำเป็นจะต้องมีโน้ต ซึ่งจะต้องท่องจำโน้ตไว้ แล้วค่อย ๆ ตีกลองตามโน้ตที่จดจำ ส่วนทำนองนั้นอยู่ที่ลีลาของคนตีและทักษะที่ใช้เวลาในการฝึกตี

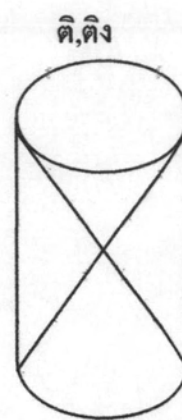
โน้ตรำกริชใช้โน้ตของการตีกลองสี่ละโน้ตบางทำนอง อย่างเช่น

ค๊ะ ตี จะ ปะ ค๊ะ ตี

ปะ, ปง

(กลองใหญ่ หรือ กลองแม่)

จะ, เจาะ

(กลองเล็กหรือ กลองลูก)

ทำนองการตี จะเริ่มจาก ตี ก่อนเสมอ

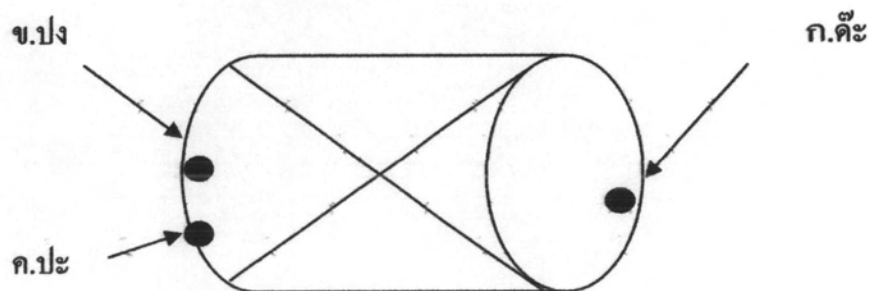
1. ตี ตี จะ ปะ ตี ตึง
2. จะ ปะ ตี ตึง
3. ปะ ตึง (กง)
4. ตี เจาะ ปง

จังหวะเบรก ถ้าจะเบรกให้ตี ตี และ ปะ

กลวิธีการตีกลอง

3.4.5.1 วิธีการตีกลอง

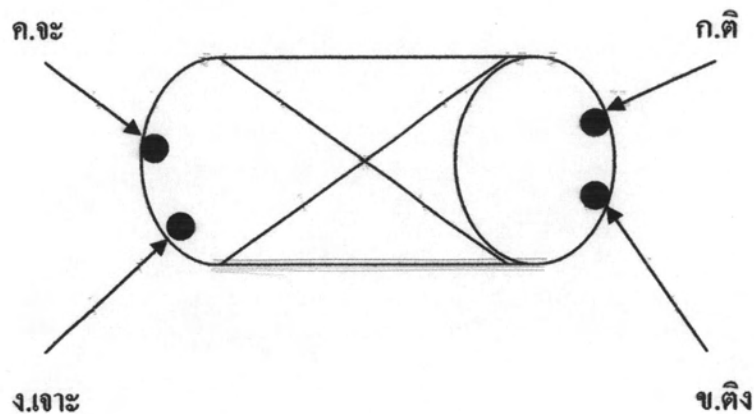
1. ถ้าตีตรงจุด ก. จะออกเสียง ตี
2. ถ้าตีตรงจุด ข. จะออกเสียง ปง
3. ถ้าตีตรงจุด ค. จะออกเสียง ปะ

ใช้นิ้วมือทั้ง 4 ให้สัมผัสกับหน้าของกลองแล้วยกมือขึ้น แต่ถ้าจะให้ออกเสียงสั้นหรือเสียงปะ หรือเสียง จะ และเงาะ จะตีให้ฝ่ามือทั้งหมดสัมผัสกับหน้ากลอง แล้วตีกลไว้ ก็จะได้เสียงตามที่ต้องการ

กลวิธีการใช้นิ้วตีกลอง (ตีค)

การตีกลองจำเป็นต้องใช้ลีลาและกลวิธีที่ใช้ทักษะในการตีนิ้ว เพื่อให้เกิดเสียง เสริมแต่งจากโน้ตเดิม ทำให้ผู้แสดงเกิดอารมณ์เร้าใจมากขึ้น ครูตีพะเถี อะตะบะ ได้อธิบายว่า การตีกลองจะมีจังหวะถี่หรือเร็วหรือตีจังหวะช้า นั้นจะขึ้นอยู่กับกระบวนการทำรำซึ่งจะเคลื่อนไหวประสานกับทำนองของเพลง คนในสมัยโบราณใช้หลักเกณฑ์ในการตีกลองเทียบจังหวะดนตรีโดยใช้เสียง คือเสียงยาว เสียงสั้น ระยะห่างในการตีแต่ละครั้งนั้น โดยการใช้การพับนิ้วมือว่าพับกี่ครั้งหรือใช้ไม้เคาะว่าเคาะกี่ครั้งจึงจะได้จังหวะในการตีแต่ละครั้ง ซึ่งในการพับนิ้ว 1 ครั้ง หรือเคาะไม้ 1 ครั้งเรียกว่า หนึ่งฮาเล็ฟ

1. ตีตรงจุด ก.จะออกเสียง ตี
2. ตีตรงจุด ข.จะออกเสียง ติง
3. ตีตรงจุด ค.จะออกเสียง จะ
4. ตีตรงจุด ง.จะออกเสียง เงาะ

ลักษณะของจังหวะ

การตีกลอง จะมีจังหวะตีถี่หรือตีจังหวะเร็วหรือตีจังหวะช้า นั้น จะขึ้นอยู่กับ
 กระบวนท่ารำ ซึ่งจะเคลื่อนไหวประสานกับทำนองของเพลง คนในสมัยโบราณใช้หลักเกณฑ์ใน
 การตีกลองเทียบจังหวะดนตรี โดยใช้เสียงคือ เสียงยาว สั้น ระยะห่างในการตีแต่ละครั้งนั้นโดยใช้
 พับนิ้วมือก็ครั้ง หรือใช้ไม้เคาะว่าเคาะกี่ครั้งจึงจะได้จังหวะในการตีแต่ละครั้ง โดยใช้หลักเกณฑ์
 การพับของนิ้วมือ คือ จะเรียกว่าหารอจะ หมายถึง หนึ่งหารอจะ จะเท่ากับหนึ่งพับนิ้วมือและจะใช้
 หน่วยนับว่า อาเล็ฟ คือ หนึ่งอาเล็ฟ จะเท่ากับ สองหารอจะ ซึ่งในการพับนิ้ว 1 ครั้งหรือเคาะไม้ 1
 ครั้งเรียกว่า หนึ่งฮาเล็ฟ ในหนึ่งฮาเล็ฟมีสองหารอจะ เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นและสะดวกใน
 การศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบกับ การเขียนโน้ตเพลงโดยหลักสากล คือ หนึ่งหารอจะ คือ
 หนึ่งห้องเพลง ฉะนั้นถ้าเราจะแบ่งห้องเพลงออกเป็นแปดห้องเหมือนการเขียนโน้ตปกติ ก็พอจะ
 สรุปได้ว่า ในหนึ่งฮาเล็ฟ คือ สองห้องเพลงหรือสองหารอจะนั่นเอง ขออธิบายทำนองการตีกลอง
 โดยแบ่งบรรจุลงในห้องเพลง ดังนี้

ทำนองการตาโปะห์ ตัวแม่ขึ้นก่อน

-----	--- คีะ	--- คีะ	- ปะ --	--- ปะ	- คีะ --	--- ปะ	- คีะ --
		ติ เจาะ	ติง	เจาะ	ติง	เจาะ	ติง
- คีะ- คีะ	- คีะ- -	- คีะ- คีะ	-----	--- ปะ	- คีะ- -	--- ปะ	-----
	ติง		ติง	เจาะ	ติง		ติง
-- ปะ	-----	- คีะ- คีะ	- คีะ --	(- คีะ- ปะ)			
	ติง		ติง				

ทำนองการตาโปะห์ ตัวลูกขึ้นก่อน

--- คีะ	- ปะ- -	--- ปง	- คีะ --	--- ปะ	- คีะ --	--- ปะ	- คีะ --
ติ	ติ	จะ	ติ	จะ	ติง	จะ	ติง
(- คีะ- ปะ)							

เส้นประในห้องเพลง คือ เสียงที่เกิดจากการตีกลองตัวเมียหรือตัวแม่

ได้เส้นประในห้องเพลง คือ เสียงที่เกิดจากการตีกลองตัวผู้หรือตัวลูก

ทำนองการตีกลอง

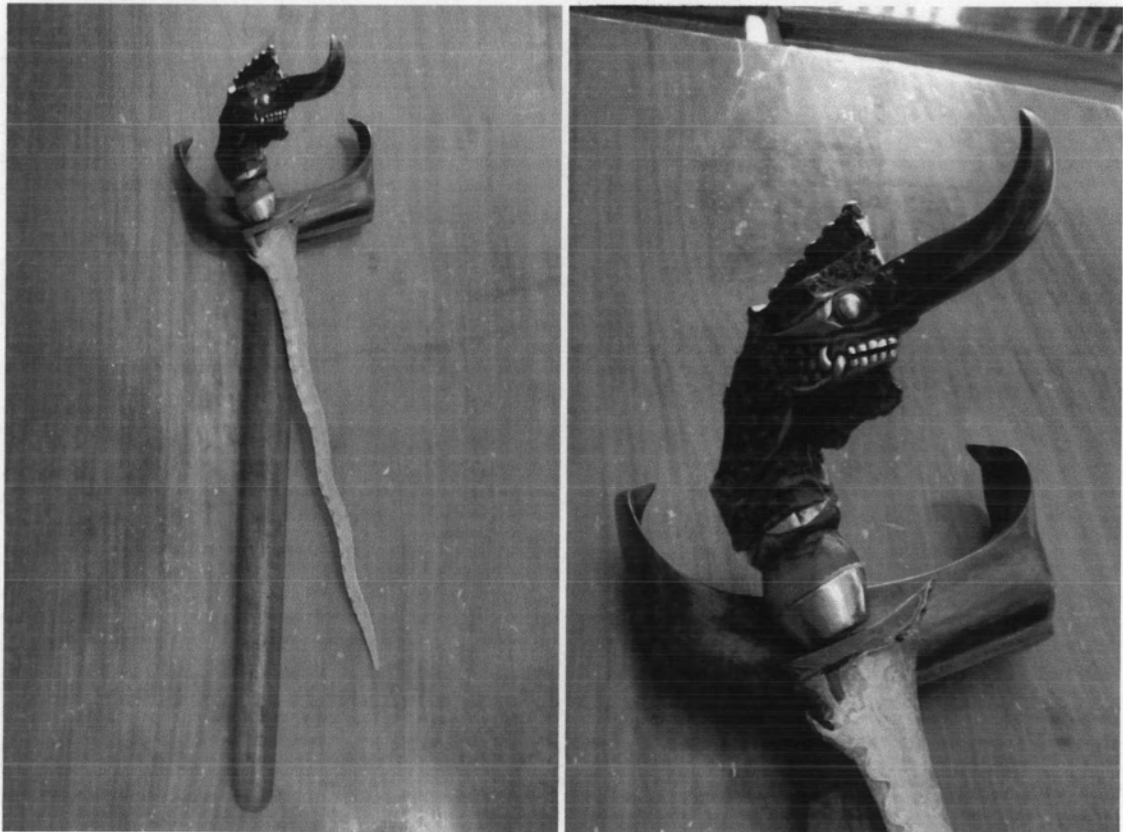
-----	- คี๊- - ติ	--- ปะ จะ	- คี๊- - ติง	--- ปะ จะ	- คี๊- - ติง	--- คี๊ ติง	----- ติง
--- คี๊	----- ติง	--- คี๊	----- ติง	--- คี๊	----- ติง	- คี๊- คี๊	----- ติง
--- คี๊	----- ติง	----- ติง	----- ติง ติง	--- คี๊	----- ติง	--- ปะ	- คี๊- - ติง
--- ปะ จะ	- คี๊- - ติง	--- ปะ	----- ติง	--- ปะ	----- ติง	--- ปะ	----- ติง
--- ปะ จะ	- คี๊- - ติง	--- ปะ จะ	- คี๊- - ติง	- คี๊- คี๊	----- ติง	- คี๊- คี๊	----- ติง
----- ติ	--- ปง เงาะ	--- ปะ	----- ติง	--- ปะ	----- ติง	- คี๊- คี๊	- คี๊- - ติง
- คี๊- คี๊	- คี๊- - ติง	--- ปะ	----- ติง	--- ปะ	----- ติง	--- ปะ จะ	- คี๊- - ติง (คี๊ ปะ)

ที่มา : สมหมาย บางโรย

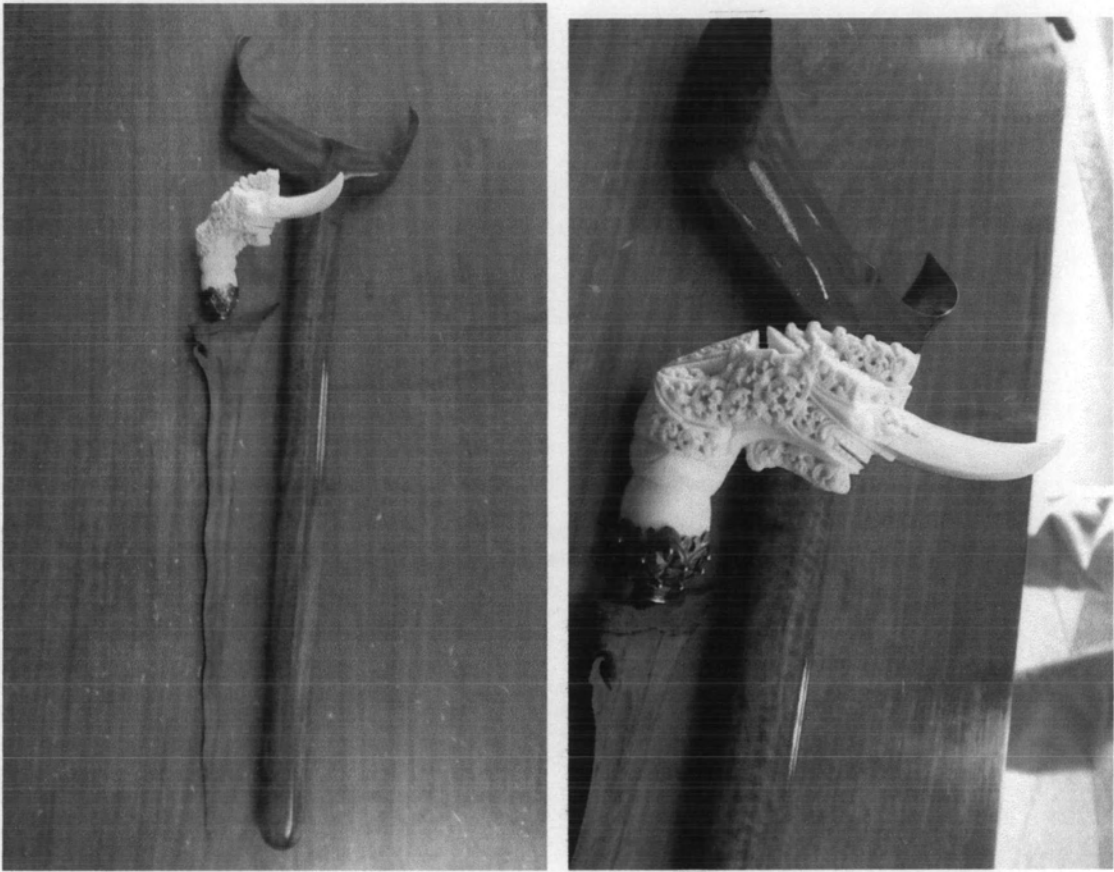
จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่าการตีกลองมลายูในการแสดงรำกริชปัตตานีนั้น กลองตัวผู้หรือกลองลูกจะเป็นตัวกำหนดจังหวะให้การแสดงดำเนินไปได้อย่างราบรื่น คือการตีด้วยไม้ให้เสียง"ติง" ทุกๆสองห้องเพลงหรือทุกๆหนึ่งฮาเล็ฟ ส่วนกลองตัวเมียหรือกลองแม่จะมีการตีเพิ่มเติมหรือผ่อนคลายให้การรำกริชปัตตานีมีความตื่นเต้น รุกเร้าเพียงใดก็แล้วแต่ความต้องการ ผู้วิจัยพบว่าถ้ากลองตัวเมียหรือกลองแม่ตีเสียง "คี๊" เพิ่มขึ้นแสดงว่าการรำกริชปัตตานีเริ่มจะมีลีลาในเชิงต่อสู้มากขึ้น ยังมีการรัวเสียง"คี๊"ต่อเนื่องนั้นการรำร่ายอยู่ในขั้นตอนการต่อสู้ในเชิงประหัตประหารกัน

3.4 กริช

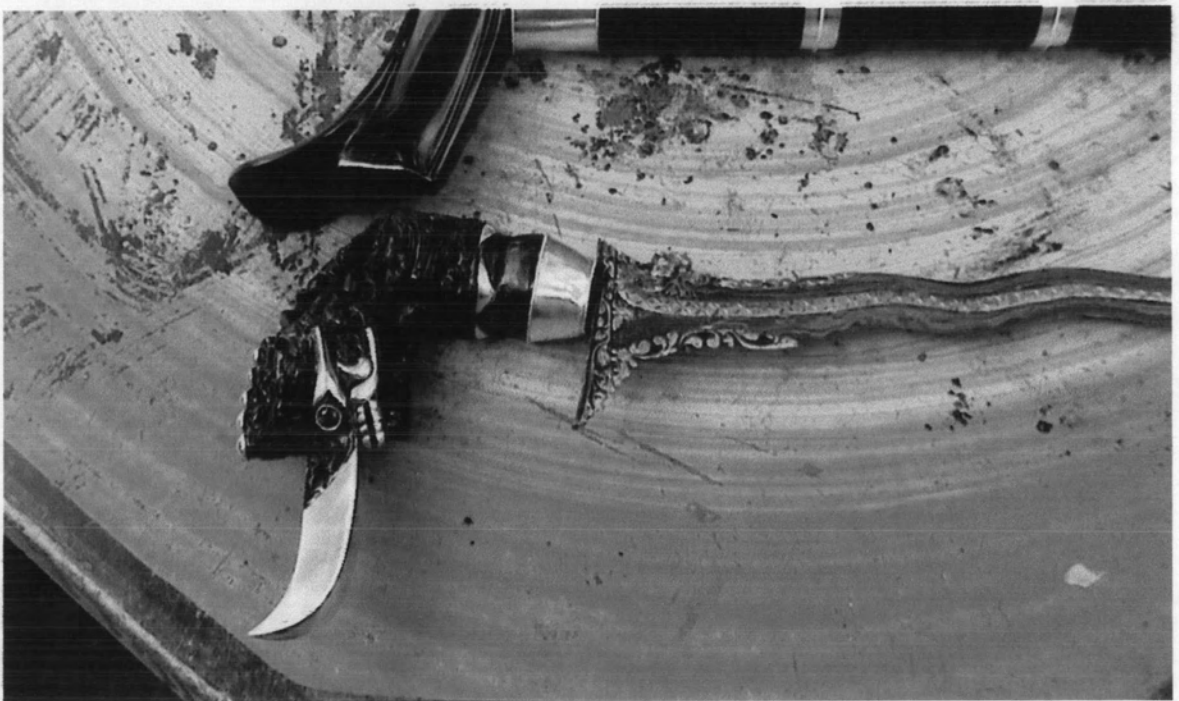
กริช ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการรำกริชปัตตานี ชาวปัตตานีในสมัยโบราณมีความสามารถในการตีกริช ทำหัวกริชและฝักกริชได้เป็นอย่างดี จึงทำให้เกิดกริชขึ้นในหลายรูปแบบและหลายสกุลช่างตามความถนัดในการทำและความนิยมในแต่ละกลุ่มชน กริชกลุ่มปัตตานีมีการพัฒนารูปแบบจนมีเอกลักษณ์ทั้งฝักและด้ามจึงเรียกกันว่า กริชปัตตานี นิยมใช้กันในพื้นที่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ด้ามกริชจะแกะสลักจากไม้เป็นรูปยักษ์หรือรากษตามคติความเชื่อแบบฮินดู-ชวา แต่จะมีจมูกยาวงอน นัยน์ตาถลนคุดัน ปากแสยะ มองเห็นไรฟันและเขี้ยวอันแหลมและงอนโค้ง ส่วนที่เป็นเส้นผมและเคราตลอดจนเครื่องประดับข้างรังสรรค์ให้เป็นกระหนกเครือเถาที่มีความงามวิจิตรแฝงไว้ด้วยอำนาจและพลังลึกลับ เนื่องจากด้ามกริชแบบปัตตานีมีรูปเป็นยักษ์แต่จมูกยาวงอน จึงเรียกกันว่า “กริชหัวนกฟังกะ”

ภาพที่ 31 : กริชแบบหัวนกฟังกะ
ที่มา : อาจารย์อ้ออาร เบญจสมัย

ภาพที่ 32 :กริชแบบหัวนกฟังกะ
ที่มา : อาจารย์อาทร เบญจสมัย

ภาพที่ 33 : กริชแบบหัวนกฟังกะ
ที่มา : มหามะเยียงอาบิดึง พุตรอ

การใช้กริชประกอบการแสดง

เป็นการใช้กริชในการรำร่ายรำ ซึ่งมีจุดประสงค์ในการรำ 2 ประการ

1. เพื่อโชว์ความงามของกริช
2. เพื่อโชว์พลังกำลังของการใช้กริชในการต่อสู้เพราะกริชเป็นอาวุธของพระศิวะ

วิธีใช้กริช

การใช้กริชในการรำกริชปิดคานี สามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ การเห็บ การชักกริช และการจับกริช

1. การเห็บกริช วิธีการเห็บกริชมี 2 แบบ คือ เห็บกริชค้ำกริชหัวคว่ำลง และเห็บกริชแบบค้ำกริชหัวหงายขึ้นอยู่ระดับอก
2. การชักกริช ต้องขอขมาโดยยกขึ้นเหนือศีรษะหน้าผาก คิ้ว หรือหู จากนั้นหัวกริชที่มลง ฝักชี้ขึ้นบน มือขวากำค้ำกริช มือซ้ายกำที่ฝัก คึงฝักขึ้น มือขวาถือกริชและดูใบกริชว่าเรามีวัตถุประสงค์อะไร ถ้าจะคืนกริชเข้าฝัก ตาต้องดูที่ปลายกริชว่ากริชไม่สั่นถือว่าจิตใจเข้มแข็ง หนักแน่น ถ้ากรณีสั่นจะคืนเข้าฝักไม่ได้ จะต้องปฏิบัติโดยสะบัดใบกริชขึ้นฟ้า 3 ครั้ง และกลับมาดูปลายกริชถ้าไม่สั่นสามารถที่จะคืนใบกริชได้และจะขอบคุณเจ้าของกริชโดยมาจรดที่หน้าผาก คิ้ว หรือหู การใช้กริชจะไม่ชักใบกริชออกจากฝักแต่จะชักฝักออกจากกริช ถ้าชักออกมาแล้วจะได้กลิ่นคาวเลือด
3. การจับกริช สามารถจับได้ 2 แบบ คือ แบบจับค้ำกริชหรือหัวกริช ฝักหรือปลอกจะเห็บอยู่ที่สะเอว และแบบที่จับทั้งค้ำกริชและจับฝักกริช

สำหรับกริชที่ใช้ในการแสดงจะเป็นแบบบุกิสเพราะลักษณะด้ามกริชเป็นแบบหัวจิ้งเหลน สามารถจับได้สะดวกกว่าแบบอื่น ซึ่งเห็นได้จากกริชของสำนักการสังคีตที่ใช้ในปัจจุบัน⁴

ภาพที่ 34 : กริชแบบบุกิส(หัวจิ้งเหลน)
ที่มา : สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 1 หน้า135

⁴ รุ่งนภา ฉิมพูน, รำอาวูซของคิ้วพระโนละครในเรื่องอิเหนา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2540, หน้า392-396

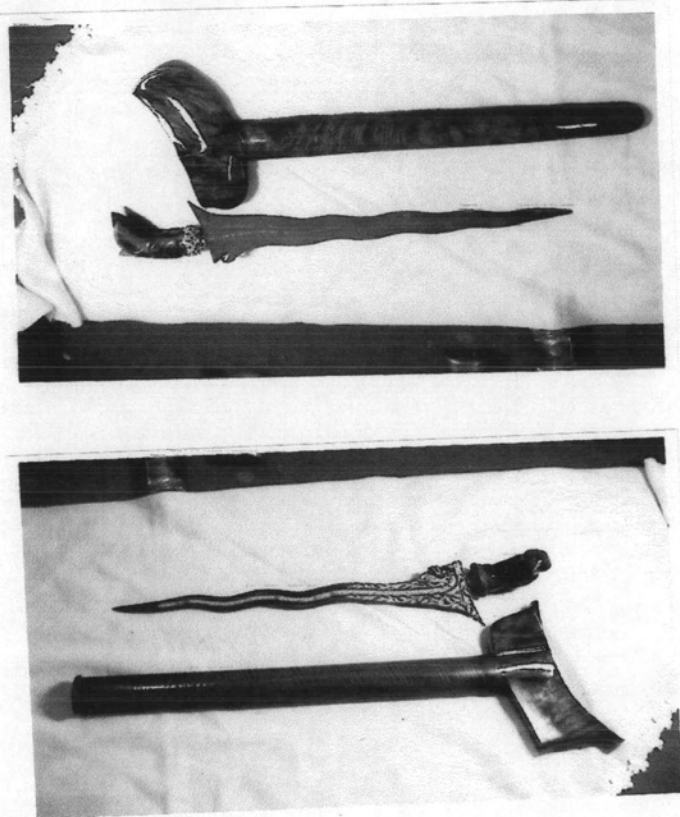
ภาพที่ 35 : กริชแบบบุกิส(หัวจิ้งเหลน)
ที่มา : สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 1 หน้า131

แต่จากลักษณะรูปแบบต่างๆที่สกุลช่างได้ทำกริชขึ้นมาในแต่ละพื้นที่ แต่ละกลุ่มชนนั้น
พอจะสามารถแยกกริชออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ ตามลักษณะของตัวกริช คือ

- กริชคด
- กริชใบปรือ*

* ใบปรือเป็นชื่อใบหญ้าชนิดหนึ่ง ใบยาวคล้ายว่านน้ำ ใช้นึ่งหลังคาและสานเสื่อ

กริชคคคือกริชที่มีลักษณะคดไปคคมาคล้ายเปลวไฟ หรือคล้ายอาการเลื้อยของงู แสดงถึงอำนาจในการทำลายล้างศัตรู ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง เพราะกริชที่มีลักษณะคดเวลาแทงจะทำให้บาดแผลเปิดกว้างกว่าพื้นที่ภายในได้มากและแทงผ่านกระดูกที่เรียกว่าคคกริชได้ดีอีกด้วย การจะทำกริชให้คคมีจำนวนคคเท่าใดนั้นมีความเชื่อแฝงอยู่มาก นิยมทำจำนวนคคเป็นเลขคคี่ จำนวนคคบ่งบอกความวิเศษต่างกัน เช่น ทางอำนาจ บุญวาสนา ทางเสน่ห์

ภาพที่ 36 : กริชคคและฝัก
ที่มา : NUSBEE ANTTIQUE

ลักษณะกริชคคนี้นิยมนำมาใช้ในการแสดงรำกริชปัตตานี เนื่องจากรูปลักษณ์มีความสวยงามตั้งแต่หัวกริช ปลายกริช และตัวกริช มีความพลิ้วไหว เมื่อนำมาผสมผสานกับลักษณะท่ารำที่สวยงาม

กริชใบปรือ คือ กริชที่มีรูปตัวกริชโดยตรง ส่วนปลายค่อยๆเรียวและบางลง มี 2 คม คล้ายหอก บางคนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นรอยเชื่อมต่อของการเปลี่ยนแปลงอาวุธจากประเภทพุ่งหัด มาเป็นอาวุธสั้น กริชใบปรือบางเล่มทำตัวกริชเป็นร่องลึกยาวขนานไปกับคมกริช อาจมี 2-4 ร่อง ขนานกัน ทำให้ลักษณะคล้ายใบปรือยิ่งขึ้น ร่องเหล่านี้ยังช่วยให้สวมเข้าฝัก และชักออกได้สะดวก เมื่อแทงหรือชักคืนก็ง่าย ทั้งยังช่วยให้ปลายกริชที่ยังตรงยิ่งขึ้น ทำให้เมื่อเข้าที่ค้ำชันกริชใบปรือจะ มีความคล่องตัวกว่ากริชคด

ภาพที่ 37 : กริชใบปรือและฝัก
ที่มา : NUSBEE ANTTIQUE

ลักษณะของกริชชนิดนี้นิยมนำมาใช้แสดงรำกริชปิดตานี้น้อยกว่ากริชคดแต่ก็มีการนำมาใช้ในการแสดงด้วย กริชชนิดนี้จะเน้นในลักษณะการใช้ในการต่อสู้ที่เข้มแข็ง คุ้ย และเข้าประชิดตัวมากกว่ากริชคด

3.5 สรุป

ความเป็นมาของการรำกริชปัตตานีจึงไม่สามารถจะสรุปได้ชัดเจน แต่จากลักษณะและรูปแบบของการแสดงที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ

ผู้แสดง แต่เดิมใช้ผู้ชายแสดง ต่อมาครุฑพิยะติ อะตะบู ได้ให้ผู้หญิงแสดง ผู้แสดงมีอายุ ตั้งแต่ 7-60 ปีการแสดงชุดนี้ไม่มุ่งเน้นที่รูปร่างหน้าตาและวัยวุฒิของผู้แสดง แต่จะเน้นลักษณะร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง และผู้ที่มียกษะในเชิงการต่อสู้ และมีไหวพริบปฏิภาณเป็นหลัก เพราะฉะนั้นผู้แสดงชุดนี้ จำเป็นจะต้องมีคุณลักษณะดังกล่าวมา จึงจะทำให้การแสดงสมบูรณ์แบบได้

เครื่องแต่งกาย มีการแต่งกายได้หลายแบบเหมือนกับการแต่งกายในชีวิตประจำวัน แต่จะเพิ่มสีสันและความงดงามมากกว่า เน้นความกระฉับกระเฉง คล่องตัว ให้เคลื่อนไหวได้สะดวก ส่วนผู้หญิงแต่งกายลักษณะเดียวกับผู้ชาย

เครื่องดนตรี การแสดงรำกริชปัตตานีใช้แค่กลองมลายู 2 ใบ ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ให้จังหวะเป็นตัวกำกับการแสดงตลอดเพลง ดังนั้นผู้แสดงและนักดนตรีจะต้องมีความเข้าใจในกระบวนการท่ารำด้วยกันเป็นอย่างดี จึงจะทำให้การรำกริชปัตตานีมีความสมบูรณ์ได้จากที่กล่าวมาจะ เห็นได้ว่ากลองมลายูเป็นเครื่องดนตรีชิ้นเดียวที่ใช้ในการแสดงชุดนี้ ซึ่งชวนให้ผู้แสดงรำกริชปัตตานี มีความคึกคะนอง และมีพลังในการขับเคลื่อนอวัยวะได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว อีกทั้งทำให้เราใจผู้ชมให้ชวนติดตามการแสดงด้วย

การรำกริชปัตตานีมียุคประกอบที่สำคัญได้แก่ ผู้แสดง เครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรี และกริชแต่องค์ประกอบที่สำคัญ ในการรำชุดนี้ คือ ผู้แสดง ต้องมีพื้นฐานการรำที่ดี มีความจำที่แม่นยำ มีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในขณะที่แสดงได้ดี จะเห็นได้ว่า การรำกริชปัตตานี จะต้องอาศัยส่วนประกอบต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้อง สัมพันธ์กันอย่างเป็นกระบวนการ ซึ่งไม่สามารถจะขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไปได้ จากการประมวลข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้ศึกษาวิจัยได้เห็นบทบาท ความสำคัญขององค์ประกอบในแต่ละส่วนในการรำกริชปัตตานี ซึ่งสามารถที่จะนำไปวิเคราะห์ลักษณะท่าทางในการแสดงได้

การรำกริชปัตตานีมีจุดมุ่งหมายในการรำ 2 ประการ คือ

1. เพื่อแสดงความงามของตัวกริช
2. เพื่อแสดงพละกำลังของการใช้กริชในการต่อสู้